

Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity Brno
Magisterské studium
Akademický rok 2015/ 2016 - jarný semester

PhDr. Michal Vašečka, Ph.D.

Sociologie občanské společnosti

Zameranie kurzu:

Voliteľný kurz „Občianska spoločnosť a verejná sféra“ je určený pre študentov bakalárskeho štúdia odboru Sociológia na Fakulte sociálních studií Masarykovy Univerzity v Brne. V kreditnom systéme je možné získať 6 kreditov.

Anotácia:

Kurz analyzuje sociologicky široký pojem občianskej spoločnosti a to od antického dedičstva po post-modernú dobu. Študenti majú možnosť získať vedomosti o oboch dimenziách občianskej spoločnosti - kultúrnej i štrukturálnej. Kurz rozlišuje občiansku spoločnosť počas komunistického režimu a v systéme kapitalistickom. Kurz zároveň rieši problematiku organizovaných záujmov v spoločnosti a problematiku „neobčianskej“ občianskej spoločnosti. Kurz sa vyslovuje k otázkam trvalej udržateľnosti tretieho sektora a súčasnému rozvoju tretieho sektora v Českej republike. Študenti majú zároveň možnosť sa zoznámiť so súčasným teoretickým diskurzom na tému občianska spoločnosť.

Organizácia kurzu:

Kurz je jedno-semestrový, organizovaný vo forme prednášky (90 minút), týždenne 2 hodiny. Poslucháči majú k dispozícii texty v ISe.

Podmienky pre absolvovanie kurzu:

1. Priebežné štúdium textov;
2. Absolvovanie priebežného písomného testu (5.4.2016)
3. Písomná skúška.

Systém hodnotenia:

Každý študent môže získať maximálne 50 bodov, pričom v prípade zisku menej ako 25 bodov študent neuspel a skúška mu nebude zapísaná. Podmienkou pre absolvovanie je účasť na priebežnom teste a absolvovanie písomnej skúšky. Jednotlivé úkony smerujúce k získaniu skúšky budú ohodnotené nasledovne:

32 % - priebežný test /max. 16 bodov/

68 % - záverečná esej /max. 34 bodov/

Poslucháči získavajúci hodnotenie v intervale 25 - 50 bodov, budú vyhodnotení nasledovne:

50 - 45 bodov	A
44 - 40 bodov	B
39 - 35 bodov	C
34 - 30 bodov	D
29 - 25 bodov	E
24 - 0 bodov	F

Obsah kurzu

1. Seminár (23.2.2016)

Úvod do problematiky.

Čo je a čo nie je občianska spoločnosť?

Definícia konceptu občianskej spoločnosti z pohľadu politiky a sociológie.

Funkcie občianskej spoločnosti

2. Seminár (1.3.2016)

Pôvod pojmu občianska spoločnosť – občianska spoločnosť medzi dedičstvom antiky a tranzíciou k modernite.

Nacionalizmus a občianska spoločnosť.

Občianska spoločnosť ako doména Západu: záujmy proti vášňam.

Na ceste ku globálnej občianskej spoločnosti? Pozadie a dôvody rozkvetu.

3. Seminár (8.3.2016)

Občianska spoločnosť a štát.

Rozvoj „ekonomického človeka“.

Občianska spoločnosť a kapitalistický systém.

Otázka trvalej udržateľnosti občianskej spoločnosti.

4. Seminár (15.3.2016)

Kultúrna Dimenzia Občianskej Spoločnosti: Politická Kultúra a „Public Interest Action“.

Aktéri a diskurz občianskej spoločnosti.

Un-civil, anti-civil, non-civil občianska spoločnosť.

Občianska spoločnosť a demokratická politika súčasnosti.

„Civil“ intelektuál a „Subversive“ intelektuál tvárou tvár verejnosti

5. Seminár (22.3.2016)

Štruktúrálna Dimenzia občianskej spoločnosti: občianske združenia.

Občianska spoločnosť a komunizmus. Od opozície k atomizácii.

Občianska spoločnosť a svojpomoc

Rozvoj „tretieho sektora“ v strednej a východnej Európe po roku 1989.

Globálna občianska spoločnosť - ďalšia neviditeľná ruka?

6. Seminár (29.3.2016)

Otázka dôvery a občianska participácia.

Dôvera a jedinec. Morálne základy dôvery v spoločnosti.

Dôvera a verejná sféra.

Vertikálna a horizontálna dôvera.

7. Seminár (12.4.2016)

Občianska angažovanosť ako prejav sociálneho kapitálu.

Dilemy post-modernej občianskej spoločnosti - „Bowling alone“.

Občianska spoločnosť v Československu - „civic“ a „un-civic“ časti bývalého spoločného štátu

Tretí sektor v Českej a Slovenskej republike v číslach a vzťah k štátu a výkonnej moci.

Legislatíva ČR vo vzťahu k občianskej spoločnosti

8. Seminár (19.4.2016)

Altruistický étos a dobročinnosť.

Sociobiologická perspektíva altruizmu

Altruizmus ako psychologický egoizmus, etický egoizmus. Kantova etika.

Alter versus ego

9. Seminár (26.4.2016)

Organizované záujmy v praxi.

Korporativizmus versus politický liberalizmus.

Neziskové organizácie a ovplyvňovanie verejnej politiky.

Think-tanky - úloha pri vytváraní vládnych stratégií.

Hnutia a anti-hnutia. Quasi občianska spoločnosť.

10. Seminár (3.5.2016)

Metodológia skúmania rozvinutosti občianskej spoločnosti.

Civil Society Index.

Stupeň rozvoja občianskej spoločnosti v komparatívnej analýze - kvantifikácia stupňa rozvinutosti občianskej spoločnosti.

Trvalá udržateľnosť tretieho sektora v strednej Európe - index udržateľnosti NGO sektora.

11. Seminár (10.5.2016)

Ekonomické a sociologické teórie filantropie.

Filantropia v USA a Európe v komparatívnej perspektíve.
Firemná filantropia ako výzva pre krajiny strednej Európy.
Spoločenské podnikanie
Corporate Social Responsibility v teórii

12. Seminár (17.5.2016)

Kritika CSR - CSR jako vrcholná fáza „kultúrneho“ kapitalizmu
CSR ako prejav prepájania snáh občianskej spoločnosti a trhu
CSR vo svete - good practices
CSR v praxi Českej a Slovenskej republiky

Vybraná bibliografia:

- Almond, G. A. - Verba, S.:** *The Civic Culture*. Princeton: Princeton University Press, 1963.
- Anheier, H.K. - Salomon, L.M.:** *Volunteering in cross-national perspective: Initial comparisons*. Civil Society Working Paper 10., 2001.
- Atton, Ch.:** *Reshaping Social Movement Media for a New Millennium*. *Social Movement Studies*, 2:1, 2003.
- Banfield, E.C.:** *Občanské ctnosti*. Victoria Publishing, Praha 1995.
- Barša, P.** *Západ a islamismus. Střet civilizací nebo dialog kultur?* Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001.
- Barša, P. - Císař, O.:** *Levice v postrevoluční době. Občanská společnost a nová sociální hnutí v radikální politické teorii 20. století*. Brno: CDK, 2004.
- Baumann, Z.** *Tekutá modernita*. Praha: Mladá fronta, 2002..
- Bolzano B.:** *O pokroku a dobročinnosti*, Vyšehrad, Praha, 1951.
- Buerkle, K.:** *Problems of democracy Before Civil Society? Fathers of the Nation in the Pre and Post Communist Slovakia*. /rukopis/
- Bútor, M.:** Každodennosť pozitívnych deviantov. In *Lesk a bieda každodennosti*, Bratislava: Smena, 1990.
- Bútor, M.:** Ďalšia neviditeľná ruka. OS *Fórum občianskej spoločnosti*, 1, s. 9-16, 1998.
- Canovan, M.:** *Hannah Arendt : a reinterpretation of her political thought*. Cambridge, Cambridge University Press, 1994.
- Cohen, J.L., Arato, A.:** *Civil Society and Political Theory*. Cambridge: MIT Press, 1992.

- Dahrendorf, R.:** *Citizenship and Social Class*. Pp. 25-46 in *Citizenship Today: The Contemporary Relevance of T.H.Marshall* ed. by Martin Blumer and Anthony Reeves. London: UCL Press, 1996.
- Darcy de Oliviera, M. - Tandon, R.:** *CITIZENS Strengthening Global Civil Society*, Washington, D.C.: Civicus, 1994.
- Dawkins R.:** *The Selfish Gene*, Oxford University Press, Oxford, 1976.
- Eberly, D.E.:** *America's Promise. Civil Society and the Renewal of American Culture*. Rowman and Littlefield Publishers, Inc. U.S., Maryland 1998.
- Eder, K.:** *The New politics of Class: Social Movements and cultural dynamics in advanced societies*. London : SAGE Publications, 1993.
- Frič P.:** *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice*. Výsledky výzkumu NROS a AGNES, Praha, 2001.
- Frič P.:** *Neziskové organizace a ovlivňování veřejné politiky*. Rozhovory o neziskovém sektoru II, AGNES, Praha, 2000.
- Frič. P. - Goulli, R.:** *Neziskový sektor v ČR: výsledky mezinárodního srovnávacího projektu* Johns Hopkins University. Praha: Eurolex Bohemia, 2001.
- Fung, A.:** *Associations and Democracy: Between Theories, Hopes, and Realities*. Annual Review of Sociology 29: 515-539, 2003
- Habermas, J.** *Strukturální přeměna veřejnosti*. Praha: OIKOUMENH, 2000.
- Halfpenny, P.:** *Economic and Sociological Theories of Individual Charitable Giving: Complementary or Contradictory?* *Voluntas*, Volume 10, Number 3, 1999.
- Geiner.S. - Sarasa. S.:** *Civil Altruism and Social Policy*. In: *International Sociology* 11/2, 1996
- Giddens, A.:** *Důsledky modernity*. Praha: Slon, 1999.
- Kagan J.:** *The Nature of the Child*. Basic Books, New York, 1984.
- Kaldor, M.:** *Global Civil Society: An Answer to War*. Cambridge: Polity Press, 2003.
- Keller, J.:** *Střední vrstvy a občanská společnost*. *Sociální studia* 5, 2000.
- Melucci, A.** *Challenging Codes: Collective Action in the Information Age*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996.
- Melucci, A.** *Nomads of the Present. Social Movements and Individual Needs in Contemporary Societies*. Philadelphia: Temple University Press, 1989.
- Leca, J.:** Questions on Citizenship. In Ch. Mouffe (ed.), *Dimensions of Radical Democracy*, pp. 17-31, London-New York: Verso, 1992.
- Lipovetsky, G.:** *Éra prázdnoty: Úvahy o současném individualismu*. Praha: Prostor, 2001.
- Majchrák, J. - Marošiová, L.** (eds.): *Firemná filantropia na Slovensku*. Inštitút pre verejné otázky, Bratislava 2004.
- Matejka. A. J.:** *Občianska kultúra vo východnej Európe*. *Sociológia* 23/1-2, 1991.

- Misztal, B.A.:** *Trust in Modern Societies*. Polity Press a Blackwell Publishers, USA, UK 1996.
- Müller, K., jr.:** *Češi a občanská společnost*. Triton, Praha 2003.
- Pehe, J.:** *Role státu v moderní společnosti*, *Esprit* č. 21, roč. 2000.
- Picardo, A., Nelson.:** *New Social Movements: A Critical Review* . *Annual Review of Sociology*, 23: 411-430, 1997.
- Putnam, R.D.:** *The Prosperous Community: Social Capital and Public Life*, *The American Prospect*, 13, pp. 35-42, 1993.
- Putnam, R.D.:** *Bowling Alone: America's Declining Social Capital*. *Journal of Democracy* 6:1: 65- 78, 1995.
- Rektořík, J. a kol.:** *Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení*. Praha: Ekopress, 2001.
- Riddley M.:** *Původ ctnosti. O evolučních základech a zákonitostech nesobeckého jednání člověka*. Praha: Portál 2000.
- Rose, R.:** *Postcommunism and the Problem of Trust*. *Journal of Democracy*, July 1994, pp.18-30, 1994.
- Rueschemeyer, D.:** *The development of Civil Society after Authoritarian Rule*. *Los-Center Notat*, 47, 1992.
- Ryšavý, D.:** *Důvěra. Bludný kruh či světlé zítřky?* In *Sociální studia* 4, 1999.
- Salomon, L.M. - Anheier, H.K.:** *The Emerging Sector*, Baltimore: John Hopkins University, 1994.
- Sen, A.K.:** *Rational Fools: A Critique of the Behavioral Foundations of Economic Theory*. *Philosophy and Public Affairs*, 6, str. 317-344, 1997.
- Schmitter, P.C.:** *Dangers and Dilemmas of Democracy*, *Journal of Democracy* 5, 2, pp. 57-74, 1994.
- Skocpol, T.:** *Diminished Democracy. From Membership to Management in American Civic Life*. University of Oklahoma Press, 2003.
- Szelenyi, I.:** *Socialist Entrepreneurs: Embourgeoisement in Rural Hungary*, Madison, Wisc.: The University of Wisconsin Press, 1988.
- Sztompka, P.:** *Civilizational Incompetence: The Trap of Post-Communist Societies*, *Zeitschrift für Soziologie*, 22, 2, pp. 85-95, 1993.
- Sztompka, P.:** *Sociology of Social Change*. Oxford and Cambridge: Blackwell, 1993.
- Šamalík, F.:** *Občanská společnost v moderním státě*. Brno: Doplněk, 1995.
- Tamir, Y.:** *Revisiting the Civic Sphere*. Pp. 214-238 in: *Freedom of Association*. Ed. Amy Gutman. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1998.

Tismaneanu, V.: *Fantasies of Salvation: Democracy, Nationalism, and Myth in Post-Communist Europe*, Princeton University Press, 1998.

Toner, J. - Sozanská, O.: *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Praha: Portál, 2002.

Turner, B.: Outline of a Theory of Citizenship, in Ch. Mouffe (ed.), *Dimensions of Radical Democracy*, pp. 33-62, London-New York: Verso, 1992.

Uslaner, E.: *Trust And Civic Engagement in East and West*. PennPress, 2004.

Vajdová, T.: *Česká občanská společnost 2004: po patnácti letech rozvoje*. Zpráva z projektu CIVICUS Civil Society Index pro Českou republiku, Praha 2005, pro NROS a Fakultu humanitních studií UK vydalo CERM, Brno 2005.

Vlachová, K.: *Legitimita demokracie a důvěra v instituce v České republice*. Sociální studia 6, 2003.

Znebejánek, F.: *Sociální hnutí*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997.

Znoj, M.: *Občanská společnost*. Listy, roč. 27, č. 2, s. 86, 1998.

Ware, Alan: *Between Profit and State: Intermediate Organizations in Britain and the United States*, Princeton: Princeton University Press, 1989.

Wilson, E.O.: *O lidské přirozenosti*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 1993.

Wright, K.: *Generosity vs. Altruism: Philanthropy and Charity in the United States and United Kingdom*. Voluntas, Volume 12, Number 4, 2001.

Nástroje a mechanismy firemní filantropie. In: www.donorsforum.cz